

IZVJEŠTAJ O LJUDSKIM PRAVIMA ZA HRVATSKU ZA 2015. GODINU

IZVRŠNI SAŽETAK

Republika Hrvatska je ustavna parlamentarna demokracija. Zakonodavnu vlast obnaša Sabor. Predsjednik obnaša dužnost šefa države te imenuje premijera koji upravlja vladom.

Domaći i međunarodni promatrači izjavili su da su predsjednički i parlamentarni izbori održani tijekom godine bili u skladu s međunarodnim standardima. Civilne vlasti djelotvorno nadziru snage sigurnosti.

Najvažniji problemi u vezi ljudskih prava u zemlji bili su društvena diskriminacija te slučajevi nasilja usmjerenog na pripadnike etničkih manjina, uključujući Srbe i Rome, kao i žene. Nastavilo se sporadično nasilje prema lezbijkama, gay, biseksualnim, transrodnim i transseksualnim osobama (LGBTI). Korupcija u državnoj upravi i dalje predstavlja problem.

Među ostalim su problemima u vezi ljudskih prava prenapučenost nekih zatvora, dugotrajni sudski postupci, neriješeni zahtjevi za povrat imovine, antisemitizam, izolirani javni iskazi profašističkih stavova te trgovina ljudima.

Vlada je poduzela značajne mjere u cilju kaznenog progona i kažnjavanja osoba koje su počinile povredu ljudskih prava.

Točka 1. Poštivanje integriteta osobe uključujući slobodu od:

a. proizvoljnog ili protuzakonnog oduzimanja života

Nije bilo izvještaja o proizvoljnom ili protuzakonitom ubijanju od strane vlade ili njezinih djelatnika.

b. nestanaka

Nije bilo izvještaja o politički motiviranim nestancima.

Vlada je prijavila da se 1.573 osobe još uvijek smatraju nestalima u sukobu iz razdoblja od 1991.-1995. godine. Rješavanje neriješenih slučajeva nestalih osoba i dalje je prioritet, a vlasti traže suradnju od susjednih država kako bi se potvrdila lokacija masovnih i pojedinačnih grobnica. U lipnju su vlade Hrvatske i Srbije suglasno utvrdile zajednički popis osoba nestalih u sukobu u Hrvatskoj. Taj zajednički popis predstavlja mjerodavnu zajedničku procjenu broja i identiteta nestalih osoba koje su imale prebivalište u Hrvatskoj bez obzira na etničku

pripadnost. Vlasti su 2. prosinca u Gornjem Selištu (pokraj Gline) otkopale poznatu lokaciju masovne grobnice u kojoj su se nalazili ostaci 56 neidentificiranih osoba ubijenih 1995. godine tijekom operacije Oluja. Ostaci su odvojeni, prikupljeni su uzorci DNK radi usporedbe u bazi podataka o nestalim osobama te su ponovno pokopani u odvojenim označenim grobovima. Premda se za većinu žrtava smatralo da su bili lokalni civili srpske narodnosti, ministar branitelja Predrag Matić izjavio je da bi neki ostaci mogli pripadati pripadnicima vojnih postrojbi. Dužnosnici iz Srbije i Bosne također su nadgledali ekshumacije.

c. Mučenje ili drugo okrutno, nehumano ili omalovažavajuće postupanje ili kažnjavanje

Ustav i zakon zabranjuju takvo postupanje. Prijavljeno je da je vlada primjenjivala te zakone. Za razliku od prethodnih godina, nije bilo izvještaja o fizičkom maltretiranju osumnjičenika prilikom uhićenja od strane pripadnika policijskih snaga.

UN-ov Odbor za ljudska prava osoba s invaliditetom izvijestio je 27. travnja da je po zakonu zemlje dopuštena nedobrovoljna sterilizacija osoba s psihosocijalnim poremećajima uz pristanak roditelja ili skrbnika. Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama ne propisuje obvezu davanja pristanka od strane osobe s psihosocijalnim poremećajima ako se smatra da je terapija u „najboljem interesu“ te osobe.

Human Rights Watch (HRW) je 25. ožujka izvijestio da su osobe, uključujući djecu, držane u psihijatrijskim ustanovama bile vezane i pod lijekovima te izolirane tijekom dužih razdoblja.

Uvjeti u zatvorima i pritvorima

Smatra se da je opće postupanje sa zatvorenicima bilo humano, premda neki zatvori još uvijek imaju poteškoće s prenapučenošću.

Fizički uvjeti: Pravobranitelj je izvijestio da je ukupno gledajući prenapučenost zatvora smanjena, premda postoji više zatvora koji su i dalje prenapučeni, uključujući zatvore u Osijeku, Požegi i Bjelovaru. Većina prigovora zatvorenika odnosila se na kvalitetu zdravstvene skrbi i neadekvatne objekte, uključujući nedostatak životnog prostora.

Neovisni monitoring: Vlada je dopustila nadgledanje od strane promatrača iz neovisnih nevladinih organizacija (NGO), premda tijekom godine nisu provedene međunarodne misije monitoringa.

Poboljšanja: Prenapučenost zatvora smanjena je tijekom godine.

Proizvoljno uhićivanje ili pritvaranje

Ustav i zakon zabranjuju proizvoljno uhićivanje i pritvaranje te se vlada pridržavala tih zabrana.

Uloga policijsko-sigurnosnog aparata

Državna policija koju nadzire Ministarstvo unutarnjih poslova snosi glavnu odgovornost za unutarnju sigurnost. U slučaju nereda premijer i predsjednik mogu pozvati oružane snage da uspostave sigurnost. Sigurnosno-obavještajne službe su u okviru nadležnosti premijera i predsjednika. Civilne vlasti djelotvorno su nadzirale policiju, oružane snage i sigurnosno-obavještajne službe. Vlada je na raspolaganju imala djelotvorne mehanizme za istraživanje i kažnjavanje zlouporabe i korupcije. Tijekom godine nije bilo izvještaja o oslobađanju od odgovornosti pripadnika snaga sigurnosti.

Postupci uhićenja i postupanje s pritvorenima

Osim osoba uhićenih tijekom počinjenja navodnih kaznenih djela, osobe su privođene po nalogu izdanom od strane suca ili državnog odvjetništva, a na temelju dokaza. Državno odvjetništvo po zakonu smije zadržati osumnjičenika u pritvoru najduže 72 sata. Istražni sudac mora izdati rješenje u roku od 12 sati od uhićenja ukoliko državno odvjetništvo želi produžiti istražni zatvor na više od 48 sati. Vlasti su bez odlaganja obavještavale pritvorenike o djelima koja im se stavljaju na teret, a funkcionirao je i sustav jamčevina. Sudovi mogu puštati pritvorenike da se brane sa slobode. Vlasti bez odlaganja omogućuju pritvorenima pristup odvjetniku po vlastitom izboru ili im država, ukoliko nemaju sredstava za odvjetnika, dodjeljuje odvjetnika po službenoj dužnosti. Vlasti ne drže osumnjičenike u pritvoru bez mogućnosti komunikacije i ne stavljaju ih u kućni pritvor.

e. Uskraćivanje poštenog javnog suđenja

Ustavom je predviđeno neovisno pravosuđe te je vlada uglavnom poštivala neovisnost pravosuđa. U pravosuđu je evidentiran velik zaostatak u rješavanju predmeta. Ministarstvo pravosuđa prijavilo je da je dana 30. lipnja pred sudovima ostalo 559.349 neriješenih predmeta, što je 16 posto manje u odnosu na 664.734 predmeta u 2014. godini. Smanjenje zaostataka rezultat je zakonodavnih reformi i kvalitetnijeg upravljanja predmetima po nadležnim sudovima.

Suđenja

Optuženici uživaju presumpciju nevinosti. Optuženici moraju bez odlaganja te detaljno biti obaviješteni o djelima za koja ih se tereti (uz besplatno prevođenje prema potrebi). Optužene osobe imaju pravo na pošteno javno suđenje bez nepotrebnog odgađanja te je neovisno pravosuđe uglavnom provodilo to pravo. U zemlji se ne koriste porote. Za rasprave u predmetima pravni sustav koristi suca ili sudačko vijeće, a u nekim su im slučajevima pomagali suci porotnici. Optuženici imaju pravo komunicirati s odvjetnikom koga su sami izabrali ili im je dodijeljen na trošak države. Optuženici ostvaruju pravo na odgovarajući vremenski rok i sredstva za pripremu obrane te imaju pravo na uvid u dokaze u posjedu države koji se odnose na njihov predmet. Optuženici imaju pravo ispitivati svjedoke i samostalno izvoditi dokaze. Optuženike se ne može prisiljavati na svjedočenje ili priznanje krivice. Optuženici i državno odvjetništvo mogu uložiti žalbu prije pravomoćnosti presude, uključujući žalbe pred Europskim sudom za ljudska prava.

Županijski sudovi u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu imaju isključivu nadležnost za rješavanje novih predmeta u vezi ratnih zločina. Predmeti u tijeku na području 11 županijskih sudova ostaju u nadležnosti tih sudova.

Prema akcijskom planu iz 2008. za reviziju svih optužnica za ratne zločine i aktivnih istraga, državni je odvjetnik zatražio ponovno otvaranje postupaka u kojima ima 100 optuženika pojedinaca, dok su 33 optuženika zatražila ponovno otvaranje predmeta vezanih uz presude izrečene protiv njih u odsutnosti, a sudovi su zatražili ponovno otvaranje postupaka za tri optuženika (od ukupno 136 optuženika). Tim je zahtjevima udovoljeno za sve predmete osim njih šest, a svi se odnose na zahtjeve optuženika. Sudovi su potvrdili osam prvobitnih presuda, dok je 106 istraga zaključeno, a na kraju godine se još uvijek vodi 16 postupaka.

Politički zatvorenici i pritvorenici

Nije bilo izvještaja o političkim zatvorenicima ili pritvorenicima.

Građanski sudski postupci i pravni lijekovi

Svaka osoba može tražiti odštetu zbog navodnog kršenja ili uskraćivanja ljudskih prava te se može žaliti na rješenja kod Europskog suda za ljudska prava. Svaka se osoba može žaliti sudu nakon što se iscrpe svi domaći pravni lijekovi ili nakon prekomjerno dugog razdoblja vođenja postupka na domaćim sudovima. Daljnji zaostaci u rješavanje predmeta na domaćim sudovima dovode u pitanje djelotvornost i učinkovitost pravosuđa. Za navodne zloporabe na raspolaganju su i upravne mjere.

Povrat imovine

Nevraćanje imovine oduzete tijekom 2. svjetskog rata i komunističkog razdoblja od strane vlade i dalje predstavlja problem, premda je tijekom godine ostvaren napredak. Zakonom je povrat imovine dopušten samo osobama koje su bile državljani Hrvatske 1996. godine kad je Sabor donio zakon o povratu imovine. Stoga se ne primjenjuje na osobe čija je imovina oduzeta, ali su napustile zemlju i stekle državljanstvo druge države.

Povrat imovine vjerskih zajednica i dalje predstavlja problem za Srpsku pravoslavnu crkvu i Koordinaciju židovskih općina u Hrvatskoj, krovnu organizaciju koja predstavlja Židovsku općinu Zagreb i više manjih općina u zemlji.

Vlasti su u studenom 2014. godine prenijele vlasništvo nekretnine u državnom vlasništvu na Židovsku općinu Zagreb kao naknadu za nacionalizaciju u vrijeme bivše Jugoslavije dobrotvorne organizacije Chevra Kadisha u sklopu Židovske općine, a radilo se o prvom prijenosu u vezi povrata imovine vjerskim zajednicama u zemlji.

f. Proizvoljno ometanje privatnosti, obitelji, doma ili korespondencije

Ustav i zakon zabranjuju takvo postupanje te nije bilo izvještaja o vladinom nepoštivanju tih zabrana.

Točka 2. Poštivanje građanskih sloboda, uključujući sljedeće:

a. Sloboda govora i tiska

Ustavom i zakonom predviđena je sloboda govora i tiska te je vlada uglavnom

poštivala ta prava. Neovisan tisak, djelotvorno pravosuđe te funkcionalan demokratski politički sustav ujedinili su se u svrhu promicanja slobode govora i tiska.

Sloboda govora i izražavanja: Premda je ustavom predviđena sloboda govora, kaznenim su zakonom predviđene sankcije za osobe koje postupaju „s ciljem širenja mržnje zbog rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina“. Zakonom je predviđena kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina za „govor mržnje“. Govor mržnje putem interneta je kažnjiv od 6 mjeseci do 3 godine zatvora. Tri su osobe tijekom godine uhićene temeljem tih optužaba, a na kraju godine predmeti su se još uvijek vodili.

Slobode tiska i medija: Neovisni su mediji bili aktivni te su bez ograničenja izražavali čitav niz stavova. Zabrane u vezi materijala koji se smatraju govorom mržnje primjenjuju se i na tiskane medije. Premda su se mnoge privatne novine i časopisi izdavali bez uplitanja vlade, promatrači su istaknuli nedostatak transparentnosti vlasništva medija kao izazov vladinoj vjerodostojnosti. Javno dostupni podaci često nisu jasno pokazivali tko su stvarni vlasnici više lokalnih medijskih ispostava.

Nasilje i ylostavljanje: Trojica su napadača 28. svibnja teško pretukli slobodnog novinara i poznatog blogera Željka Peratovića u njegovome domu. Vlasti su ubrzo privede napadače te ih optužile zbog sumnje u nanošenje tjelesnih ozljeda. Sud je naknadno preinačio optužnicu u ubojstvo u pokušaju. Suđenje je na kraju godine još uvijek bilo u postupku. Hrvatsko novinarsko društvo (HND) te predstavnik Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OSCE) za slobodu medija osudili su napad.

Novinar Hrvoje Šimičević napadnut je 5. kolovoza u Rijeci tijekom manifestacije na temu uloge žena u oružanim sukobima, uključujući sukob sa Srbijom u razdoblju od 1991. do 1995. godine. HND je dalo izjavu tražeći uhićenje napadača te osuđujući „neprofesionalno i huškačko“ najavljivanje tog događaja od strane medija, za što HND smatra da je „pridonijelo ozračju netolerancije“.

Dunja Mijatović, OSCE-ova predstavница za slobodu medija, zatražila je pismom od 13. kolovoza upućenom ministrici vanjskih poslova Vesni Pusić da državni dužnosnici učine sve što mogu kako bi zaštitili slobodu izražavanja i sigurnost predstavnika medija u zemlji. Mijatović je pozvala vlasti na provođenje brzih i transparentnih istraga nakon niza napada na novinare u zemlji. Napisala je: „Koliko mi je poznato, svi su ti slučajevi i dalje neriješeni. Osuda s najviše razine

vlade mora predstavljati jasan znak da se ta djela zastrašivanja i nasilja prema novinarima neće tolerirati“.

Cenzura i ograničavanje sadržaja: Brojni su novinari izvijestili da izdavači i vlasnici medija često provode autocenzuru kako bi izbjegli negativno izvještavanje o oglašivačima ili osobama politički povezanim s oglašivačima.

Sloboda interneta

Vlada nije ograničavala ili ometala pristup internetu ili cenzurirala internetske sadržaje te nije bilo vjerodostojnih izvještaja o vladinom praćenju privatne komunikacije na internetu bez potrebnih zakonskih ovlasti. Prema navodima Međunarodne telekomunikacijske unije, u 2014. godini internet je koristilo oko 69 posto stanovništva.

Akademski sloboda i kulturne manifestacije

Nije bilo vladinog ograničavanja akademske slobode ili kulturnih manifestacija.

b. Sloboda mirnog okupljanja i udruživanja

Ustavom i zakonom predviđena je sloboda okupljanja i udruživanja te je vlada uglavnom poštivala ta prava.

c. Vjerska sloboda

Pogledati *Međunarodni izvještaj o vjerskim slobodama* Ministarstva vanjskih poslova na www.state.gov/religiousfreedomreport/.

d. Sloboda kretanja, interno raseljene osobe, zaštita izbjeglica i osobe bez državljanstva

Ustavom i zakonom predviđena je sloboda kretanja, putovanja u inozemstvo, emigriranja i repatrijacije te je vlada uglavnom poštivala ta prava. Vlada je putem Državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje surađivala s Uredom visokog povjerenika UN-a za izbjeglice (UNHCR) i drugim humanitarnim organizacijama u pružanju zaštite i pomoći interno raseljenim osobama, izbjeglicama, izbjeglicama povratnicima, azilantima, osobama bez državljanstva te ostalim posebnim skupinama.

Zaštita izbjeglica

Mnoge su zemlje Europske unije i jugoistočne Europe tijekom godine doživjele dotad nezabilježen val migracije s Bliskog istoka te iz Afrike i Azije, a radilo se o mješavini azilanata, potencijalnih izbjeglica, ekonomskih migranata, žrtava trgovine ljudima te drugim osobama. Jednostavnosti radi, u ovom se izvještaju te osobe nazivaju „migrantima i azilantima“ ukoliko nisu dostupni precizniji podaci.

Procjenjuje se da je od rujna u zemlju pristiglo 555.000 migranata i azilanata, a gotovo su svi izrazili namjeru prolaska kroz zemlju na putu do drugih zemalja EU. UNHCR je izvijestio da je samo 10 osoba zatražilo azil u zemlji. Predstavnici Međunarodnog crvenog križa i UNHCR-a ocijenili su da su tranzitni centri za migrante i azilante u Opatovcu i Slavenskom Brodu nudili odgovarajuću skrb i pomoć te da uglavnom zadovoljavaju međunarodne humanitarne standarde. Ministarstvo unutarnjih poslova izvijestilo je da je većini migranata i azilanata omogućen izlazak iz zemlje za manje od 48 sati od dolaska, a često su zemljom prolazili te je napuštali istoga dana kad su i stigli.

Pristup azilu: Zakon predviđa odobravanje azila ili statusa izbjeglice, a vlada je uspostavila sustav pružanja zaštite izbjeglicama. 2. srpnja je usvojen prijedlog Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti te su zakonske odredbe o azilu usklađene s odredbama propisa EU.

Sigurna zemlja porijekla/tranzita: Ministar unutarnjih poslova Ranko Ostojić objavio je 19. studenog da će zemlja ograničiti ulazak državljanima određenih zemalja koji putuju u sklopu neravnomjerno pomiješanog migracijskog toka, navodeći pritom da „neke osobe ne mogu dobiti međunarodnu zaštitu... Prije svega se radi o državljanima Maroka, Bangladeša, Šri Lanke, Alžira, Liberije, Konga, Sudana i Pakistana“ te da je Hrvatska obavijestila Makedoniju i Srbiju da državljani tih zemalja više neće moći prolaziti kroz zemlju jer su ekonomski migranti, a ne azilanti. Prije 19. studenog migrantima i azilantima bilo je dopušteno prolaziti kroz zemlju bez obzira na državljanstvo. Zasebnim graničnim restrikcijama uvedenima u Makedoniji i Srbiji 18. studenog migranti i azilanti koji ulaze u zemlju ograničeni su na državljane Iraka, Sirije i Afganistana.

Pristup osnovnima uslugama: Vlasti su s migrantima i azilantima uglavnom postupale na human način. Prema izvještaju organizacije Amnesty International izdanom 19. listopada, procjenjuje se da je oko 1.800 migranata i izbjeglica privremeno preko noći zadržano na hrvatsko-slovenskoj granici bez skloništa kad ih je hrvatska policija prepratila do graničnog prijelaza Trnovec te da im je prvobitno ulazak u Sloveniju bio uskraćen. Tim je migrantima i azilantima

naknadno omogućen spor prelazak granice, a prednost je dana obiteljima koje putuju s djecom.

Ministarstvo unutarnjih poslova vodilo je dva tranzitna centra za evidentiranje migranata i azilanata te pružanje pomoći Opatovcu i Slavonskom Brodu. Predstavnici UNHCR-a i Hrvatskog crvenog križa prijavili su da su objekti primjereni te da je pomoć usmjerena na zadovoljavanje humanitarnih potreba putnika. Migrantima i azilantima ponuđeni su hrana, zdravstvena skrb, sklonište i odjeća, kao i pomoć s prijevozom. Sve su te usluge bile dostupne besplatno.

Održiva rješenja: Vlada je sudjelovala u petogodišnjem zajedničkom regionalnom programu stambenog zbrinjavanja s vladama Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije kako bi se osigurala održiva integracija odnosno stambeno zbrinjavanje (lokalna integracija ili dobrovoljan povratak) 73.592 izbjeglice i interno raseljenih osoba u regiji iz sukoba iz 1990-ih godina vezanih uz raspad bivše Jugoslavije. Ti potencijalni povratnici većinom su tijekom čekanja na trajno rješenje stambenog pitanja bili iznimno osjetljiva grupa (često se radi o starijim ili nezaposlenim osobama). Politikama hrvatske vlade u vezi povratnika nije predviđena diskriminacija prema osjetljivim skupinama, uključujući žene, LGBTI osobe te osobe s invaliditetom.

Privremena zaštita: Vlada je pružila privremenu zaštitu osobama koje ne mogu ostvariti status izbjeglice i to za desetak osoba tijekom godine.

Osobe bez državljanstva

Državljanstvo se stječe rođenjem ili naturalizacijom. Usto se daje djeci koja bi u suprotnom bila rođena bez državljanstva. UNHCR procjenjuje da je u prosincu 2014. u zemlji bilo 2.886 osoba bez državljanstva ili rizičnih skupina da ostanu bez državljanstva, od kojih su mnoge Romi iz drugih dijelova bivše Jugoslavije koji su se susretali s poteškoćama pri prezentiranju i pribavljanju isprava potrebnih za utvrđivanje zakonskog prebivališta ili državljanstva. Prema navodima više nevladinih organizacija, Romi bez državljanstva suočavali su se s problemima u pristupu državnim uslugama. Dužnosnici Ministarstva unutarnjih poslova pomagali su osobama bez državljanstva u stjecanju prebivališta u zemlji, a nakon toga i mogućem dobivanju državljanstva.

Točka 3. Sloboda sudjelovanja u političkom procesu

Ustav i zakon daju građanima mogućnost biranja vlade na slobodnim i poštenim periodičnim izborima na temelju univerzalnog i jednakog prava glasa, a građani su tu mogućnost i iskoristili.

Izbori i sudjelovanje u politici

Nedavni izbori: 11. siječnja održani su predsjednički, a 8. studenog i parlamentarni izbori i to u pluralističkom ozračju, a provedeni su na profesionalan i transparentan način.

Sudjelovanje žena i manjina: Žene su sudjelovale u upravljanju državom. Ustavni je sud 25. rujna ukinuo odredbu izmijenjenog izbornog zakona po kojoj političke stranke moraju imati ujednačen broj žena i muškaraca na izbornim listama za lokalne, nacionalne i europske izbore.

Izbornim je zakonom predviđeno da su tri mjesta u Saboru rezervirana za predstavnike Srba, a dodatnih pet mjesta za još dvadeset i jednu priznatu skupinu nacionalnih manjina. Svi glasači iz nacionalnih manjina mogu birati hoće li glasati na općim parlamentarnim izborima za kandidate istaknute na prijavljenoj listi nacionalnih manjina.

Srbi i pripadnici ostalih etničkih manjina u načelu mogu u tom sustavu osvajati dodatna mjesta ako kandidati iz te skupine dobiju dovoljno glasova u jednoj redovnoj izbornoj jedinici ili više njih. U vladu je postavljeno nekoliko ministara srpske nacionalnosti, uključujući nekoliko potpredsjednika vlade.

Točka 4. Korupcija i nedostatak transparentnosti u vladi

Zakonom je predviđen kazneni progon za korupciju od strane dužnosnika, a vlada je učinkovito provodila te odredbe. Korupcija je, međutim, i dalje predstavljala problem.

Korupcija: Vrhovni je sud 30. rujna ukinuo osuđujuću presudu nižestupanjskog suda iz ožujka 2014.g. protiv bivšeg predsjednika Vlade Ive Sanadera, više suoptuženika te njegove bivše stranke, Hrvatske demokratske zajednice (HDZ), kojom ih se teretilo za slučaj „FIMI Media“. Vrhovni sud nije presudio je li Sanader kriv ili nevin, već je utvrdio postupovne pogreške u presudi iz 2014. godine te naložio da se svim optuženicima ponovi suđenje po svim točkama optužnice. Presudom nižestupanjskog suda iz ožujka 2014.g. utvrđeno je da je glavna oporbena stranka HDZ u razdoblju od 2003. do 2009. godine prebacivala novac iz državnih poduzeća na vlastite račune te je više bivših članova HDZ-a,

uključuj Sanadera, osuđeno za prebacivanje 70 milijuna kuna iz državnih ustanova na privatne i sa strankom povezane račune.

Obznanjivanje imovinskog stanja: Zakonom je predviđeno da državni dužnosnici moraju prijaviti imovinu i prihode te su se državni dužnosnici uglavnom pridržavali te obveze. Ti se podaci stavljaju na raspolaganje javnosti. Izrečene su upravne mjere za nepridržavanje, a uglavnom se radilo o novčanim kaznama.

Javni pristup informacijama: Zakonom je predviđen javni pristup informacijama u posjedu mnogih državnih ustanova te je utvrđen relativno kratak popis iznimaka kojim se opisuje osnova za uskraćivanje informacija. Državna su tijela uglavnom djelotvorno provodila zakon. Prema navodima organizacije Transparency International, nedostajala je djelotvorna kampanja informiranja javnosti, a državnim je ustanovama bila potrebna dodatna edukacija na području zakona. Skupine civilnog društva smatraju da uredu povjerenika za informiranje nedostaje sredstava.

Točka 5. Vladin stav u odnosu na međunarodne i nevladine istrage navodnih kršenja ljudskih prava

Razne su domaće i međunarodne skupine za ljudska prava uglavnom radile bez ograničenja od strane vlade, istražujući i objavljujući svoje nalaze u vezi predmeta na području ljudskih prava. Državni dužnosnici su se redovito sastajali s nevladinim organizacijama za ljudska prava, a često su bili spremni na suradnju te se očitovali o njihovim mišljenjima.

Državna tijela za ljudska prava: U zemlji postoji Ured pravobranitelja koji istražuje prigovore u vezi kršenja ljudskih prava. Pravobranitelj je zakonom ovlašten pokretati skraćene postupke u predmetima gdje postoje dostatni dokazi o kršenju ustavnih i zakonskih prava. Dugotrajni upravni postupci predstavljali su raširen problem.

Točka 6. Diskriminacija, društveno zlostavljanje i trgovina ljudima

Ustavom je zabranjena diskriminacija na temelju rase, spola, vjere, političkog mišljenja, nacionalnog porijekla ili državljanstva, društvenog porijekla, invaliditeta, jezika, društvenog statusa, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta, dobi, HIV-pozitivnog statusa ili drugih prenosivih bolesti. Vlada je uglavnom provodila te zabrane.

Žene

Silovanje i nasilje u obitelji: Silovanje, uključujući silovanje u braku, predstavlja kazneno djelo za koje je zapriječena kazna zatvora u trajanju od godine dana do 15 godina. Policija i državno odvjetništvo u pravilu postupaju po kaznenim djelima i optužbama u vezi nasilja i silovanja u obitelji. Nasilje u obitelji po zakonu se smatra kaznenim djelom. Nasilje prema ženama, uključujući zlostavljanje u braku, i dalje predstavlja problem. Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova prijavio je da policija u slučaju prijave nasilja u obitelji redovno zadržava oboje supružnika na ispitivanju. Potpora za sigurne kuće, strukovno obrazovanje i financijsku pomoć žrtvama nasilja u obitelji i dalje je ograničena. Nevladine organizacije i jedinice lokalne samouprave vodile su niz skloništa. Premda je vlada financirala većinu tih usluga, nevladine organizacije koje nagledaju skloništa izjavile su da je financiranje nedostavno i neredovito. Žrtvama nasilja u obitelji bile su dostupne dežurne telefonske linije, savjetovanje i pravna pomoć, no primatelji ih nisu u cijelosti koristili.

Spolno uznemiravanje: Za spolno uznemiravanje predviđena je maksimalna kazna zatvora u trajanju od godine dana. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova opetovano je izrazila zabrinutost da žrtve spolnog uznemiravanja odustaju od prijave iz straha od odmazde.

Reproduktivna prava: Vlada je poštivala pravo parova i pojedinaca da sami odrede koliko će djece imati, u kojim razmacima i kada, da se brinu za reproduktivno zdravlje te da im se omogući pristup potrebnim informacijama i sredstvima i to bez diskriminacije, prinude ili nasilja.

Diskriminacija: Žene uživaju ravnopravan zakonski status kao muškarci i to prema obiteljskom, radnom, imovinskom, državlanskom i nasljednom pravu kao i u pravosudnom sustavu. Zakonom su predviđene jednake plaće za isti rad. Žene su bile izložene diskriminaciji u radnom odnosu i na radu (pogledati točku 7.d.).

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova istaknula je da se većina pojedinačnih prijava vezanih uz žene odnosi na diskriminaciju na radu te društvenu diskriminaciju, a slijede prijave nasilja u obitelji i prigovori na rad pravosuđa. Ti su prigovori uglavnom usmjereni na državne ustanove i druge pravne osobe, a ne na pojedince.

Djeca

Upis rođenja: Da bi se ostvarilo pravo na državljanstvo, osoba mora biti rođena na teritoriju države ili joj barem jedan roditelj mora biti državljanin. Vlasti su upisale

sva rođenja u zemlji i inozemstvu odmah po rođenju. Djeca rođena u zemlji gdje bi inače bila bez državljanstva također mogu ostvariti pravo na stjecanje državljanstva.

Zlostavljanje djece: Zlostavljanje djece, uključujući nasilje i spolno zlostavljanje, predstavljalo je problem. Vlada ima aktivnu pravobraniteljicu za djecu te već godinama ulaže napore u cilju deinstitucionalizacije djece. Policija i državno odvjetništvo uglavnom su reagirali te istraživali takve slučajeve.

Rani i prisilni brak: Za sklapanje braka zakonom je predviđena minimalna dob od 18 godina. Djeca starija od 16 godina mogu sklopiti brak uz pisanu suglasnost suca. Premda statistički podaci nisu bili dostupni, nevladine organizacije navode rani i prisilni brak kao problem u romskoj zajednici. Vanbračne zajednice između maloljetnika u dobi od 16 godina najviše bile su uobičajena pojava, često potaknuta trudnoćom. U nekim su slučajevima ti brakovi ozakonjeni kad su partneri postali punoljetni.

Spolno iskorištavanje djece: Zakonom su zabranjeni komercijalno spolno iskorištavanje djece i dječja pornografija, a vlasti su taj zakon i provodile. Minimalna dob za spolni odnos uz pristanak je 15 godina. Ministarstvo unutarnjih poslova provodilo je istražne programe i surađivalo sa međunarodnim partnerima na suzbijanju dječje pornografije. Ministarstvo je u 2014. godini zabilježilo 771 kazneno djelo s elementima spolnog zlostavljanja maloljetnika, uključujući 141 kazneno djelo u vezi proizvodnje dječje pornografije i 19 kaznenih djela povezanih s distribucijom dječje pornografije putem interneta. Ministarstvo je pokrenulo internetsku stranicu pod nazivom Crveni gumb gdje građani mogu prijavljivati dječju pornografiju policiji.

Institucionalizirana djeca: HRW je u ožujku izvijestio da se štíćenike psihijatrijskih ustanova vezuje, da im se prisilno daju lijekovi ili da ih se na duža razdoblja stavlja u izolaciju, uključujući djecu, a istaknuli su i da nema službenih smjernica za primjenu vezivanja od strane osoblja ustanove. HRW je usto izjavio da djeca ne moraju dati pristanak na terapiju ako je ocijenjeno da im je terapija u „najboljem interesu“, što HRW smatra kršenjem temeljnih individualnih sloboda (pogledati točku 1.c.).

Međunarodne otmice djece: Zemlja je potpisnica Haške konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. godine. Više informacija potražite u izvješću o usklađenosti američkog Ministarstva vanjskih poslova na travel.state.gov/content/childabduction/en/legal/compliance.html odnosno posebno za zemlju na

travel.state.gov/content/childabduction/english/country/croatia.html.

Antisemitizam

Prema navodima Koordinacije židovskih općina u Hrvatskoj, židovska zajednica u zemlji broji između 2.000 i 2.500 pripadnika. Tijekom godine zabilježene su prijave antisemitskog postupanja.

Državno odvjetništvo je 18. lipnja podnijelo prekršajnu prijavu protiv Hrvatskog nogometnog saveza (HNS) i više dužnosnika HNS-a zbog kukastog križa nacrtanog na travnjaku uoči kvalifikacijske utakmice za Europsko prvenstvo 14. lipnja između Hrvatske i Italije u Splitu. Predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović, predsjednik Vlade Zoran Milanović i ministar unutarnjih poslova Ostojić osudili su incident i zatražili brzu istragu i kažnjavanje krivaca. Na kraju godine istraga je još uvijek bila u tijeku.

Predsjednik Vlade i predsjednik Sabora obilježili su 27. siječnja u Saboru Dan sjećanja na holokaust zajedno s crkvenim dostojanstvenicima i predstavnicima židovskih i romskih udruga. Predsjednica je 22. travnja posjetila Memorijalni centar Jasenovac kako bi izrazila poštovanje žrtvama sabirnog logora koji se ondje nalazio tijekom 2. svjetskog rata. Osudila je mučenja i ubijanja počinjena u Jasenovcu. Predsjednik Vlade, predsjednik Sabora, ministar vanjskih poslova i drugi nazočili su 26. travnja službenoj ceremoniji u Memorijalnom centru Jasenovac.

Trgovina ljudima

Pogledati *Izveštaj o trgovini ljudima* američkog Ministarstva vanjskih poslova na www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

Osobe s invaliditetom

Zakonom je zabranjena diskriminacija prema osobama kod kojih postoji tjelesno, osjetilno, intelektualno ili mentalno oštećenje u zapošljavanju, obrazovanju, zračnom prijevozu i drugim oblicima prijevoza, pristupu zdravstvenoj skrbi te u pružanju ostalih javnih usluga, no vlada nije uvijek djelotvorno provodila te odredbe.

Osobama s invaliditetom nedostaju sredstva za promicanje zapošljavanja (pogledati točku 7.d.).

Financiranje zdravstvene zaštite za osobe s invaliditetom nije bilo adekvatno. Vlada je tijekom godine smanjila ukupni iznos financiranja programa za osobe s

invaliditetom u okviru proračunskih rezova na svim razinama državne uprave. Ministarstvo socijalne politike i mladih izvijestilo je da 4.800 osoba ima potrebu za uslugama iz programa, no u 2013. godini u programe je uključeno tek 614 osoba.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom istaknula je da u privatnom sektoru nedostaje mehanizama za osiguravanje i nadziranje odgovarajućih sredstava za zapošljavanje osoba s invaliditetom. Premda je zakonom propisano da u svim zgradama mora biti omogućen pristup za osobe s invaliditetom, vlasnici i upravitelji zgrada nisu se uvijek toga pridržavali, a sankcija nije bilo.

Djeca s invaliditetom pohađala su škole na svim razinama, premda nevladine organizacije ističu da nedostatak zakona koji propisuju ravnopravan pristup ograničavaju pristup učenicima i studentima srednjoškolskom i visokom obrazovanju. Prema navodima Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, nedostatak pristupa za osobe s invaliditetom smanjio je razinu pohađanja škola te broj škola koje mogu birati. Većina je objekata nepristupačna za osobe u kolicima, a nedostaju i tumači za znakovni jezik za gluhe te digitalni ekrani za čitanje za slijepo osobe, dok je obrazovnih i logističkih pomoćnika za pomoć gluhim i slijepim osobama u kretanju školom premalo.

Nacionalne/rasne/etničke manjine

Premda se ustavne zaštite od diskriminacije odnose na sve manjine, bilo je slučajeva diskriminacije prema osobama srpske i romske nacionalnosti. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Srbi su bili najveća manjinska etnička skupina u zemlji koja predstavlja oko 4 posto stanovništva te koristi ćirilično pismo, dok većina stanovništva koristi latinicu. Neke su osobe prosvjedovale protiv korištenja ćiriličnih natpisa na zgradama javnih ustanova u Vukovaru. Vlada je odlučno podupirala postavljanje ćiriličnih oznaka propisanih zakonom.

Gradsko vijeće Grada Vukovara donijelo je u kolovozu odluku kojom se utvrđuje da ne namjerava postaviti ćirilične natpise na zgrade javnih ustanova. Bio je to odgovor na odluku Ustavnog suda iz kolovoza 2014. godine kojom se Gradskom vijeću Grada Vukovara nalaže da sva pitanja u vezi dvojezičnih ploča riješi u roku od godine dana te da odredi na kojim je mjestima u gradu potrebno postaviti dvojezične natpise. Odluka Gradskog vijeća Grada Vukovara bila je na ocjeni kod Ustavnog suda na zahtjev vlade.

U kolovozu su nepoznate osobe išarale više lokala u trgovačkom centru u Vukovaru grafitima. Ti su objekti uglavnom bili u vlasništvu hrvatskih građana srpske nacionalnosti. Nacrtali su kukaste križeve, ustaško slovo „U“, druge

nacističke znakove i simbole te napisali druge uvrede na nacionalnoj osnovi. Policijska uprava vukovarsko-srijemska započela je istragu, no nije otkrila identitet počinitelja. Novinarka i aktivistica Tamara Opačić, autorica studije *Nasilje i nesnošljivost prema Srbima u 2014.*, izjavila je da je srpska manjina u zemlji u 2014. doživjela do 40 posto više antisrpskih incidenata nego u 2013. godini. Opačić je istaknula da je povećanje broja incidenata najvećim dijelom posljedica akcije uklanjanja ćiriličnih natpisa sa zgrada javnih ustanova u Vukovaru.

Diskriminacija prema Romima te društveno isključivanje istih i dalje predstavlja problem. Premda su se na popisu stanovništva 2011. godine 16.974 osobe izjasnile kao Romi, dužnosnici i nevladine organizacije procjenjuju da se broj osoba romske nacionalnosti kreće između 30.000 i 40.000. Romi su se susretali s diskriminacijom na raznim razinama i to u pogledu državljanstva, isprava, obrazovanja, stambenog zbrinjavanja i zapošljavanja (pogledati točku 7.d.). Prema navodima Vijeća Europe, tek je 6,5 posto Roma u zemlji u stalnom radnom odnosu. Ured za ljudska prava surađivao je s vođama romske zajednice i nevladinim organizacijama na povećanju mogućnosti za Rome. Romske i proromske nevladine organizacije dobila su državna sredstva i sredstva EU za lokalne razvojne projekte, ostvarivanje socijalne skrbi i obrazovne programe, a posebno za vrtiće i osnovne škole. Sabor je zajedno s nekoliko drugih parlamenata europskih zemalja 2. kolovoza proglasio danom sjećanja na žrtve progona Roma u 2. svjetskom ratu.

Premda je školovanje besplatno i obavezno do osmog razreda, romska su se djeca susretala sa značajnim preprekama, uključujući diskriminaciju u školama i nedostatak obiteljske podrške. Velika stopa odustajanja od školovanja i dalje predstavlja problem. Ministarstvo obrazovanja izvijestilo je da u travnju u osnovnu školu bilo upisano 5.411 dijete romske nacionalnosti, od kojih je 413 ponavljča. U školskoj godini 2014-15. 873 romske djece bilo je upisano u vrtiće i predškolske ustanove. Vlada je dodijelila stipendije za 584 učenika srednjih škola i 23 studenta za troškova školarine, prijevoza i smještaja. Ministarstvo obrazovanja nastojalo je promicati bolje usvajanje hrvatskog jezika među djecom romske nacionalnosti financiranjem predškolskog odgoja i obrazovanja tijekom školske godine 2013-14..

Vlada je promicala zapošljavanje Roma na način da je poslodavcima koji su zapošljavali Rome pokrila plaću za dvije godine rada te subvencionirala Rome koji obavljaju samostalne djelatnosti. Većina je vladinih napora u cilju poboljšanja stambenih uvjeta bila usmjerena na infrastrukturu i legalizaciju neupisanih objekata. Organizacije romske zajednice dobile su oko 656.600 kuna potpore od Vijeća za nacionalne manjine u koje su uključeni i predstavnici romske zajednice.

Ministarstvo kulture zasebno je odobrilo oko 15.000 USD. Vlada je usto dodijelila dodatnih 3.620.000 USD za provedbu *Akcijskog plana uključivanja Roma* za 2014. godinu.

Nasilje, diskriminacija i drugi oblici zlostavljanja na temelju spolnog opredjeljenja i rodnog identiteta

Zakonom je zabranjena diskriminacija na temelju spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta. Ministarstvo unutarnjih poslova nije zabilježilo kaznena djela počinjena iz mržnje na temelju spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta. Nevladine organizacije navode da je policija postupala po prijavama kršenja prava osoba iz LGBTI skupine, no istaknule su nejasnost kaznenog zakona u pogledu kazni za nasilničko ponašanje prema tim osobama. Vlasti su pokrenule više istraga slučajeva javnog poticanja na nasilje i mržnju kao odgovor na nasilničko ponašanje i šikaniranje LGBTI osoba na internetu, dok su u drugim slučajevima počinitelji prekršajno prijavljeni za zlostavljanje na temelju spolnog opredjeljenja i rodnog identiteta. Na kraju su godine ti predmeti još uvijek bili otvoreni.

Nevladine organizacije za prava LGBTI osoba zabilježile su slučajeve nejednakog postupanja sudova u slučajevima diskriminacije prema LGBTI osobama. Tako je primjerice Općinski sud u Zagrebu odbacio pet zajedničkih tužbi podnesenih radi diskriminacije na radu na temelju spolnog opredjeljenja, no kasnije je Vrhovni sud poništio tri rješenja (pogledati točku 7.d.). LGBTI osobe podnijele su više građanskih tužbi radi diskriminacije na temelju spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta te zatražile odštetu od osuđenih počinitelja zločina iz mržnje. Premda je zakonom predviđeno da se tim predmetima daje prednost, neki se predmeti još uvijek vode od 2011. godine. Protiv Ministarstva uprave vodilo se više postupaka radi odbijanja zahtjeva transrodnih osoba za zakonskim priznanjem rodnog identiteta.

LGBTI aktivisti izvijestili su da članovi LGBTI zajednice imaju ograničen pristup pravosuđu, a mnogi oklijevaju prijaviti kršenje prava zbog neučinkovitosti pravosudnog sustava i straha od daljnjeg pritiska tijekom sudskog postupka.

Županijski sud u Osijeku potvrdio je u srpnju presudu Općinskog suda u Zagrebu po kojoj je Zagreb Pride, nevladina organizacija za prava LGBTI osoba, povrijedio čast i ugled novinarku Hrvatske radiotelevizije uvrstivši je na godišnji popis kandidata za titulu naj-homofoba 2013. godine. Presudom je organizaciji Zagreb Pride naloženo da plati 40.200 kuna odštete i objavi presudu na svojim

web stranicama.

Društvena stigmatizacija osoba s HIV-om i AIDS-om

Društvena diskriminacija prema osoba s HIV-om/AIDS-om i dalje predstavlja problem. Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa (HUHIV) prijavila je da pojedini liječnici i stomatolozi odbijaju liječiti HIV-pozitivne pacijente. HIV-pozitivnim osobama bila je omogućena zdravstvena skrb u specijalnoj bolnici za infektivne bolesti u Zagrebu. Premda su predstavnici HUHIV-a potvrdili da centralizirani sustav predstavlja najbolju zaštitu privatnosti bolesnika, prijavili su povredu tajnosti podataka osoba kojima je dijagnosticiran HIV, nakon čega su se pojedine osobe suočavale s diskriminacijom, uključujući diskriminaciju na radu. Bilo je i prijava odbijanja stavljanja HIV-pozitivnih osoba na popis potencijalnih primatelja organa od strane transplantacijskih centara.

HUHIV je uspostavio je Check Point Zagreb, ustanovu koja besplatno i anonimno obavlja brze pretrage na HIV. HUHIV je istaknuo da je check point povećao razinu kontrole među građanima, što je bilo potrebno s obzirom da vrlo malen broj prijavljenih HIV-pozitivnih osoba nije odražavao stvaran broj HIV-pozitivnih građana u zemlji. HUHIV je prijavio da HIV više nije uvršten u službene obrasce za bolovanje, čime se HIV-pozitivnim osobama omogućuje čuvanje svog statusa u tajnosti.

Točka 7. Radnička prava

a. Sloboda udruživanja i pravo na kolektivno pregovaranje

Zakonom je predviđeno pravo radnika na osnivanje sindikata i pristupanje sindikatima po vlastitom izboru, kolektivno pregovaranje i provođenje zakonitih štrajkova. Vlada je uglavnom poštivala ta prava. Zakonom je zabranjena diskriminacija na temelju sindikalne pripadnosti te se sindikatima omogućuje osporavanje raskida ugovora o radu na sudu. Zakonom je predviđeno da se radnici otpušteni zbog sindikalnih aktivnosti moraju vratiti u radni odnos.

Postoje i ograničenja tih prava. Civilnim djelatnicima vojske zabranjeno je pristupiti sindikatima i štrajkati. Radnici mogu štrajkati tek na kraju ugovora ili u posebnim okolnostima predviđenima ugovorom nakon okončanja postupka mirenja. Zakonom je isto predviđeno da su radnici prilikom pregovora u vezi novog ugovora dužni prije štrajka uputiti spor na mirenje. Radnici i poslovodstvo moraju zajednički odrediti miritelja ukoliko se spor uputi na mirenje. Ukoliko se

utvrdi da je štrajk protuzakonit, svaki sudionik može dobiti otkaz, a od sindikata se može potraživati odšteta.

Zakonom je vladi dopušteno jednostrano mijenjanje kolektivnih ugovora u javnom sektoru iz financijskih razloga. Zaposlenici tijela lokalne i područne samouprave ne mogu kolektivno pregovarati. Fizički radnici i radnici u trgovini zapošljavaju se na određeno vrijeme, što im otežava udruživanje u sindikate, a neki su poslodavci s novim radnicima ugovarali probni rad, s time da nisu ostvarivali ista prava kao radnici s ugovorima na neodređeno vrijeme. Radnici s ugovorima na određeno vrijeme uglavnom nisu formirali sindikate te im nisu pristupali zbog straha od otkaza ugovora o radu po isteku probnog roka.

Vlada je uglavnom djelotvorno provodila zakone, a raspoloživa sredstva i inspeksijski nadzori bili su adekvatni. Kazne zatvora u trajanju od jedne do 15 godina za počinitelje uglavnom su se smatrale dostatnima za suzbijanje kršenja. Sudski su se postupci odugovlačili. Neučinkovitost sudskog sustava otežavala je nastojanja provođenja pravde u slučajevima diskriminacije na temelju sindikalne pripadnosti i kršenja zakona.

b. Zabrana prisilnog ili obaveznog rada

Zakonom su zabranjeni svi oblici prisilnog ili obaveznog rada. Ministarstvo rada prijavilo je u 2014. godini šest slučajeva prisilnog rada, a jedan je slučaj prijavljen u prvoj polovici 2015.

Vlada je bila djelomično djelotvorna u provođenju mjerodavnih zakona. Nedostatak inspeksijskih nadzora i ograničena sredstva za posljedicu su imali nisku stopu osuđivanja. Otkrivanje žrtava prisilnog rada bilo je ograničeno, premda su zakonom predviđene kazne zatvora u trajanju od godine dana do 15 godina za prisilni rad bile dovoljno stroge za suzbijanje kršenja zakona ukoliko se provode. Stopa osuđivanja počinitelja kaznenih djela u vezi prisilnog rada i dalje je niska te nedostatna za suzbijanje počinjenja. Vladini naponi usmjereni na sprečavanje i eliminaciju prisilnog rada uključivali su suradnju s više nevladinih organizacija na provođenju nacionalnog akcijskog plana i programa osvješćivanja javnosti putem medija.

Žene i muškarci bili su podvrgnuti prisilnom radu u poljoprivredi. Djeca romske nacionalnosti u riziku su od prisilnog rada.

Još pogledati *Izveštaj Ministarstva vanjskih poslova o trgovini ljudima* na www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

c. Zabrana dječjeg rada i najniža dob za zaposlenje

Najniža dob za zaposlenje djeteta je 15 godina starosti, što je ujedno i dob u kojoj za većinu djece prestaje obveza školovanja. Maloljetnici u dobi od 15 do 18 godina koji nisu završili obavezno školovanje mogu raditi isključivo uz prethodno odobrenje državnog inspektorata rada te ukoliko uslijed rada ne trpe tjelesne ili duševne posljedice. Odobrenje se u pravilu tražilo za snimanja te kazališne probe i predstave. Zakonom je radnicima mlađima od 18 godina zabranjen prekovremeni rad, noćni rad ili rad u opasnim uvjetima. Ministarstvo rada i mirovinskog sustava, Inspektorat rada pri Ministarstvu te pravobraniteljica za djecu zaduženi su za provođenje tih propisa te su ih djelotvorno provodili.

Zabilježeni su izolirani slučajevi dječjeg rada. Državni inspektorat je u 2014. godini obavio 11.861 inspekcijski nadzor radnih mjesta i utvrdio 36 slučajeva kršenja zakona o radu zapošljavanjem 15 maloljetnika. Ta su kršenja uglavnom zabilježena u sektoru ugostiteljstva, trgovine, usluga, usluga prehrane i turizma, a odnosila su se na djecu koja su radila prekovremeno ili nakon dopuštenog vremena. Djeca su podvrgnuta prisilnom prosjačenju i ranom stupanju u brak, što za posljedicu može imati obiteljsko ropstvo (pogledati točku 6. „Djeca“).

Sredstva i inspekcijski nadzori za provođenje zakonskih odredaba o dječjem radu i kažnjavanje počinitelja bili su dostatni za suzbijanje većine kršenja. Zakonom su predviđene značajne novčane kazne za kršenja dječjih prava u pogledu rada i to od 61.000 do 100.000 kuna po prekršaju. Osim toga počinitelji mogu biti osuđeni na kaznu zatvora u trajanju od tri do 15 godina ukoliko se utvrdi da su počinili kazneno djelo iskorištavanja putem prisilnog rada u okviru zakonskih odredaba o trgovini ljudima. Te su se odredbe smatrale dostatnima za suzbijanje kršenja. Pravobraniteljica za djecu koordinirala je napore u sprečavanju iskorištavanja djece te pomagala pri izvlačenju djece iz situacija gdje ih se iskorištava.

d. Diskriminacija pri zapošljavanju ili u radnom odnosu

Zakonom je zabranjena diskriminacija na temelju rase, spola, invaliditeta, jezika, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta te društvenog statusa. Vlada je uglavnom provodila te zakone. Zabilježeni su slučajevi diskriminacije pri zapošljavanju ili u radnom odnosu na temelju spola, invaliditeta, spolnog opredjeljenja, HIV-pozitivnog statusa te narodnosti.

Prema navodima pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, žene su bile izložene diskriminaciji u radnom odnosu, uključujući diskriminaciju u pogledu plaće i promaknuća na upravljačke položaje. Žene u pravilu obavljaju slabije plaćene poslove. U izvještaju pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za

2014. godinu istaknuto je da je razlika u plaćama između muškaraca i žena i dalje velika te se procjenjuje da iznosi oko 10 posto. Usto su plaće za poslove koje uglavnom obavljaju žene znatno niže, dok se na upravljačka i menadžerska radna mjesta češće postavljaju muškarci.

Vlada je tijekom godine pokrenula više programa u cilju povećavanja prilika za žene na radnom mjestu, uključujući davanje prednosti tvrtkama u vlasništvu žena prilikom dobivanja poslovnih kredita od vlade. Oružane su snage usto dale vojnkinjama veće mogućnosti sudjelovanja u inozemnim mirovnim operacijama.

Pravobraniteljica je izvijestila da žene bez obzira na stupanj obrazovanja imaju veće izgleda za gubitak radnog mjesta od muškaraca. Prema navodima pravobraniteljice, državni inspekcijski nadzori nisu bili djelotvorni u otkrivanju i kažnjavanju kršenja prava od strane poslodavaca.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom izvijestila je da državi nedostaju sredstva za promicanje zapošljavanja osoba s invaliditetom, uslijed čega se većina osoba s invaliditetom upućuje u prijevremenu mirovinu.

Nevladine organizacije za prava LGBTI osoba zabilježile su slučajeve diskriminacije i zlostavljanja prema radnicima iz LGBTI skupine u sektoru javnog zdravstva. Ni državni ni privatni poslodavci nemaju akte kojima se predviđa zaštita od diskriminacije na temelju spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta. Nevladine organizacije izvijestile su da se LGBTI osobe suzdržavaju od javnog izražavanja spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta jer riziciraju otkaz ugovora o radu ili raspoređivanje na niže radno mjesto.

e. Prihvatljivi uvjeti rada

Minimalna plaća utvrđena od strane vlade iznosila je 2.842 kune mjesečno, a neto minimalna plaća iznosila je od 2.000 do 2.200 kuna, ovisno o poreznim olakšicama. Službeni prag rizika od siromaštva utvrđen je za dohodak od 2.020 kuna mjesečno za samačko kućanstvo odnosno 4.242 kune za četveročlano kućanstvo. Zakonom je predviđena isplata dodatka za prekovremeni rad izvan okvira radnog tjedna od 40 sati. Prekovremeni rad ograničen je na 10 sati tjedno odnosno 180 sati godišnje. Zakon ne sadrži odredbe o obaveznom prekovremenom radu. Radnici imaju pravo na najmanje četiri tjedna plaćenog godišnjeg odmora i sedam dana dopusta povrh državnih blagdana. Vlada je utvrdila zdravstveno-sigurnosne standarde u skladu sa zakonima i propisima EU.

Vlada je provodila zakonske odredbe o minimalnoj plaći i mjerodavne zakone o radu, premda je bilo puno prijava rada na crno bez pristupa tim zaštitama.

Problem predstavljaju neisplata plaća, kašnjenje s isplatom plaća, kao i neisplata naknada za prekovremeni rad i rad blagdanom. Radnici imaju pravo pokrenuti sudski postupak protiv poslodavca ukoliko im ne izda potvrdu o isplati plaće. Inspektori su tijekom prvih šest mjeseci godine utvrdili da 7.632 osobe nisu primile plaću od poslodavca, a poslodavci su kažnjeni novčanom kaznom u skladu sa Zakonom o minimalnoj plaći.

Zakon omogućuje radnicima da tuže poslodavca radi neisplate plaće te su za osuđene poslodavce predviđene kazne zatvora u trajanju do tri godine. S druge strane, poslodavac koji ne isplati plaću zbog ekonomskih poteškoća oslobađa se odgovornosti.

Inspektorat rada pobrinuo se za postupanje u skladu sa zakonom o radu putem izravnih nadzora. Prema *Godišnjem izvješću o radu Inspektorata rada za 2014. godinu*, radilo je 235 inspektora. Inspektorat je izvijestio da je tijekom prvih šest mjeseci godine zatvorio 94 tvrtke na najmanje 30 dana zbog kršenja zakona o radu. Ta su se kršenja odnosila na zapošljavanje domaćih i stranih radnika bez dozvole, zapošljavanje radnika bez prijave u mirovinsko osiguranje te zapošljavanje radnika bez prijave zavodu za zdravstveno osiguranje.

Inspektorat rada je tijekom prvih šest mjeseci godine obavio 8.328 inspekcijskih nadzora radnih mjesta te prijavio 2.880 povreda zakona o radu, uključujući propise o minimalnoj plaći i zakone o sigurnosti i zdravlju na radu. Inspektorat je 1.219 prekršaja uputio na prekršajne sudove na daljnje postupanje. Radilo se o prekršajima u vezi ugovora o radu, isplate plaća, godišnjeg odmora te neplaćenog i neprijavljenog prekovremenog rada. U istom je razdoblju općinsko državno odvjetništvo pokrenulo 48 kaznenih postupaka protiv poslodavaca. Zakonom su predviđene kazne zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina, s time da je za zlostavljanje na radu zapriječena kazna zatvora u trajanju do dvije godine, a za prijevaru od strane poslodavca predviđena je kazna zatvora o trajanju od najviše pet godina. Te su kazne bile dostatne za suzbijanje kršenja.

Zakonom su kvalitetno utvrđeni sigurnosni propisi, uključujući posebnu zaštitu radnika u opasnim zanimanjima. Inspektorat je tijekom prvih šest mjeseci godine obavio 3.754 inspekcijska nadzora u vezi sigurnosnih standarda te podnio 1.965 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka radi 3.667 navodnih slučajeva povrede sigurnosnih standarda, posebno u građevinarstvu. Zakonom su predviđeni rad u smjenama i dežurstva, kao i zaštita maloljetnih osoba u dobi od 15 do 18 godina. Zakonska zaštita ne obuhvaća radnike na crnom tržištu. Zakonom je predviđena zaštita roditelja, dojilja, maloljetnika, osoba koje su izgubile sposobnost za rad te osoba koje su na radnom mjestu u opasnosti od ozljede. Radnici imaju pravo izbjegavati situacije u kojima su im zdravlje ili sigurnost ugroženi bez

opasnosti od gubitka radnog mjesta, a vlasti su djelotvorno štitile radnike u tim situacijama.